

1904 jún. 12

*Nemzetiség és kultúrpolitika*¹

Sokkal nagyobb terjedelmű a nemzetiségi kérdés, semhogy egypár hírlapi cikkben kimeríteni lehetne, de miután fel lett bolygatva a népiskolai anketon, rá akarok mutatni legalább néhány rövid glosszával, hogy lehet ám, éspedig magyar szempontból másképpen is gondolkodni nemzetiségi ügyekről, mint ahogy nyilatkozott felőlük az anketon az úgynevezett magyar sovinizmus. Hátha nemcsak sziklára, de termőtalajra is perdül néhány szem abból a magból, melynek szórásával oly régóta foglalkozom!

Közéletünknek legsajnosabb jelenségéhez tartozik, hogy a nemzetiségi kérdés nem tárgyalatik azzal a komolysággal, melyet megérdemel; mihelyt erről van szó, az embereknek fejükbe száll a vér, azt hiszik, hogy itt egyenesen ki van zárva a higgadtságra való kötelezettség, ellenben a szenvedélyességnek fékét megereszteni hazafias virtusszámba megy. S mit értünk el a kérdésnek ily hangulatban, ily módon való kezelése által körülbelül három évtizeden át? Bevalljuk magunk, hogy a magyarosítás a nemzetiségi nagy tömbök közt nem haladt előre egyetlen lépéssel sem. Ehelyett megteremtettük bizonyos tekintetben azt, amit mint a nemzetiségi követeléseknek legveszedelmesebbikét kezdettől fogva határozottan visszautasítottunk.

Útját állottuk mindennemű territoriális velleitásoknak, de ehelyett önmagunk daraboltuk fel az országot társadalmilag. Minden nemzetiség külön életet él ebben az országban, egymásról nem tud semmit, egymásnak sorsa és dolgai iránt nem is érdeklődik. A hírlapok a nemzetiségek körében előforduló dolgokról sem közölnek semmit, a nemzetiségi lapokban nyilatkozó véleményekre nem reflektálnak, nagy ritkán fordul elő, hogy felkapnak valami mendemondát, hogy jelentéktelen dolgokat nagyra felfújva, a sovinizmusnak táplálékot nyújtsanak. A nemzetiségek nem is kérnek a közéletben való részvételből, a románok a passzivitást fenntartják, a szerbek és tótok megkísérelték, hogy az országgyűlésen megillető helyüket elfoglalják, alig nyitották meg ajkaikat, a normális állapot visszaállítására tett kísérletükre az lett a válasz, hogy ki vele! Legyen meggyőződve az én tisztelt barátom, egy lelkes függetlenségi képviselő, kinek különös passziója ez a „ki vele” kiáltás, hogy mindannyiszor egy szöveget üt Magyarország függetlenségének koporsójába.

Ila ekként fokozzuk a hazafias buzgalmat, akkor majd abban sem lesz igazunk, amivel dicsekedni szeretünk, hogy tudniillik tőlünk, nem úgy, mint másoktól, a nemzetiségek se brutalitást, se erőszakot nem tapasztalnak. De odáig már elmentünk, hogy a brutalitást és erőszakot dicsőítsük. Emlékezzünk csak vissza a Posenben történt dolgokra. Bülow miniszter cinikus nyilatkozataira; és akadt egy hírneves publicista képviselő, éspedig ismét függetlenségi párti képviselő, aki megfeledezve még arról is, hogy régi, hű barátainkról, a lengyelekről van szó, követendő példaként magasztalta a szűkkeblű német erőszakoskodást. Nyugodt lehet a tisztelt publicista képviselő, ha nem is a hatalomban, de intencióink logikája tekintetében nem járunk már messze a poroszok mögött, s azok a talán fél rendszabályoknak tekintett intézkedések, melyek Berzeviczy miniszter úrnak aránylag mérsékelt javaslatában foglaltatnak, nagyon elégségesek és alkalmasak arra, hogy a nemzetiségekkel szemben a magyarság hatalmi állása érvényesíttessék. Csak egyet akarok felhozni a sok közül. Nem is beszélek arról a szélsőségről, mellyel egy kiválóan értelmes emberünk, ismert apátkanonok az anketon előállott, hogy tudniillik a magyar tannyelvet kell behozni az egész vonalon, legfeljebb az első osztályokban engedvén az anyanyelvnek némi alkalmazását, hanem maga a miniszteri tervezet is megteszi azt, hogy kétnyelvűvé akarja tenni a népoktatást az isten háta mögött nyomorgó utolsó oláh vagy tót helység iskolájában is. Az apátkanonok úr kegyes óhajtsának teljesítése annyi volna, mint a nemzetiségi köznépnek a közoktatástól való egyszerű megfosz-

¹ A közlemény lelőhelye: *Egyetértés*, 1904. jún. 12; 162. sz.

tása, a miniszteri tervezet is annyi, mint a népoktatás eredményének fél adagra való leszállítása. Az 1868. évi még betűjében élő nemzetiségi törvény azt rendeli, hogy az állam gondoskodjék nemcsak alsó, hanem felsőbb fokú nemzetiségi tannyelvű iskolák felállításáról is, most pedig meg fogná akadályozni azt is, hogy a népoktatást saját szegénységükből némi sikerrel folytathassák, s rettenetesen hátramaradt műveltségi állapotukból apródonként kiemelkedhessenek. Lehet-e ennél legitimébb kívánság az ő szempontjukból? De általános törvényhozási szempontból is micsoda bölcsesség: akadályokat gördíteni a művelődés elébe, visszataszítani a haza lakosságának nagy tömegeit abba az állapotba, melyben azután a felbujtatott félvad tömegeknek buta fanatizmusa rablással és gyilkolással politizál.

Szerencsétlenség, hogy nálunk a nemzetiségi kérdést megfelelő komoly és lelkiismeretes kezelés helyett hiú, hazafisági tüntetés tárgyául kapták fel. Az émélygésig megy már úton-útfélen ez a hazafias mellverés. Minden öndicséret izléstelen rossz büzü dolog, hallotta-e valaki Kossuth Lajostól vagy Deák Ferentől, hogy jó hazafiságával dicsekedett? Aki teszi, az mindig gyanús, hogy maga érzi hazafiságának fogyatékos voltát. A nemzetiségi kérdésben való túlságoskodást pedig úgy tekintik, mint általános büntakarót, mint oly kegyesert, mely minden elkövetett bűnt expiál, és üdvösséget biztosít. Tisza Kálmán azzal akarta reparálni a fúziót, hogy elytonosan hajba ment Polittal és a többi nemzetiségi képviselőkkel; az új párt vezére a maga ultrasovinizmusára alapította rehabilitációját, próbálta expiálni a híres képviselő-választásokat. De nemcsak személyes célokra akarják felhasználni ezt a témát. Most az ankéten a magas klérus kiváló tagjai, Fehér Ipoly, Komlossy Ferenc, Csernoch János extravurstot kértek népoktatási önkormányzat tekintetében a hazafias felekezeteknek, elsősorban természetesen a leghazafiasabb saját felekezetüknek, tehát azt akarnák, hogy jogélvezet dolgából kétféle mértékkel mérjen az állam az ország különböző nyelvű lakosainak, amit Láng Lajos volt miniszter, de egyedül csakis ő, igen helyesen visszautasított. Nohát azok a tisztelt egyházi férfiak, kik hazafiság címén követeltek ily abnormis dolgot, öntudatával bírnak annak, hogy a magyar magas klérusnak, melynél most senki sem hangoztatja jobban a magyarságot és hazafiságot, alkalmas és alkalmatlan időben, nagyon sok reperálni valója van, mert hiszen, úgy hozván magával a mindenek fölött álló hierarchikus érdek, II. Ferdinánd és I. Leopold korában a Caraffákkal együtt irtotta a magyar szabadságot s magát a magyart. Nem igazolható, de lélektan szerint némileg érthető, ha ezt a soviniztikus magyarkodást azok viszik nevezetesen a sajtó terén a legnagyobb túlságba, akiknek magyarsága jórészt csak tegnapról való. Annál becsebb ez a hódítmány, a nemzet értelmiségi tőkéjének ez a hatalmas gyarapodása, de nekik is van reparálni vagy legalább kiegyenlíteni valójuk, mert hiszen a lipótvárosi city még most is nyakig stagnál a németységben. Hát mindez, mondom, érthető és magyarázható, de mi szükége van arra Komjáthy Bélának vagy Justh Gyulának, hogy üvöltson a farkasokkal?

4

1904 jún. 14

*Finale*¹

Kiváló munkatársunk az alábbiakban befejezi a népiskolai reformtervről szóló cikksorozatát. Bár figyelemre méltó véleményét mindenkor tiszteljük, ismételten meg kell jegyeznünk, hogy ebben a kérdésben vele nem mindenben érthetünk egyet. (Az „Egyetértés” szerk. jegyzete.)

*

Emlékezetünkbe vésődött gróf Andrássy Gyula mondása: hiszen, ha tizenhatalmilió tiszta magyar volnánk, nem jó volna szomszédja lenni Magyarországnak. Amennyire hizeleg a gondolat a nemzeti hiúságnak, annyira kihasználják most is folyvást arra, hogy a függetlenségi küzdelemnek

¹ A közlemény lelőhelye: *Egyetértés*, 1904. jún. 14.; 161. sz.